

እንዳስተዋልሁት የመጤ ሃይማኖት አቀንቃኞች የተከታዮቻቸውን ብዛት እያጋነኑ ያወራሉ፤ ያስወራሉ። እውነቱ በግልጽ መታወቅ ስላለበት በ1987 ዓ.ም. በመላው ኢትዮጵያ

በተካሄደው የሕዝብና የቤት ቆጠራ መሠረት በኢትዮጵያ ዋና ሃይማኖቶችና የተከታዮቻቸው ብዛት የሚከተለው ነበር።

የሃይማኖት ስም	የተከታዩ ብዛት
1. ኦርቶዶክስ ተዋህዶ	26 ሚሊዮን 900 ሺህ
2. ሙስሊም	17 ሚሊዮን 400 ሺህ
3. ፕሮቴስታንት	5 ሚሊዮን 400 ሺህ
4. ካቶሊክ	460 ሺህ
5. ሌሎች	470 ሺህ

ምንጭ፡ ጠቢያ ጋዜጣ ሚያዝያ 28 ቀን 1991 ዓ.ም.።

በሕዝብ ቆጠራው ወቅት የኢትዮጵያ ህዝብ ብዛት 50 ሚሊዮን ደርሶ ነበር። ከዚህ ውስጥ በመቶኛ ስሌት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ተከታይ ብዛት ከጠቅላላው የአገሪቱ ሕዝብ 50.4 በመቶ (50.4%) ነበር። የሙስሊም ተከታዮች 32.6 ከመቶ (32.6%)፤ ፕሮቴስታንቶች 10.1 ከመቶ (10.1%)፤ ካቶሊኮች ደግሞ 0.9 ከመቶ (0.9%) ነበሩ።

የኢትዮጵያ ዋና ከተማና የአፍሪካ አህጉር የፖሊቲካና የኢኮኖሚ ዋና ማዕከል ወደ ሆነችው ወደ አዲስ አበባ ከተማ

በንመለከት ደግሞ የላይኛውን መረጃና ድምዳሜ በይበልጥ ያገለብተዋል። በ1990 ዓ.ም. የአዲስ አበባ ሕዝብ ቁጥር 2.3 ሚሊዮን ነበር። ከዚህ ነዋሪ መካከል በየሃይማኖቱ የተመዘገበው እንደሚከተለው ነበር።

1.	የኦርቶዶክስ ተዋህዶ ሃይማኖት ተከታይ	82 ከመቶ
2.	የእስልምና ሃይማኖት ተከታይ	12 ከመቶ
3.	የፕሮቴስታንት ሃይማኖት ተከታይ	3.9 ከመቶ
4.	የካቶሊክ ሃይማኖት ተከታይ	0.8 ከመቶ
5.	ሌሎች አምልኮች ተጠቃለው	0.6 ከመቶ

ምንጭ፡ ጠማር፤ ጥር 27 ቀን 1990 ዓ.ም

መጤ ሃይማኖት የሚባሉት የፕሮቴስታንት ሃይማኖት ቅርንጫፎች ቁጥራቸው የበዛ ነው። ብዙ ጊዜ ከሚጠቀሱት የሚከተሉት ይገኛሉ።

1. ሉተራን	5. ቃለሀይወት
2. ሙሉ ወንጌል	6. ሉዳን ኢንቴርየር ሚሊዮን
3. መካኒካዊ	7. ጴጥራዊ
4. አድቪንቲስት	8. ጀሆቫ

እንዳስተዋልሁት የፕሮቴስታንት ሃይማኖት ተከታይ ኢትዮጵያውያን በስብከታቸውና በጸሎት ሥርአታቸው የሚከተሉት

የአሜሪካኖችንና የአውሮፓውያን ፕሮቴስታንቶችን ፈለግ ነው። በተለምዶ አነጋገር «ጥቁር ፈረንጆች» የሚባሉ ናቸው። ከመካከላቸው የተወሰኑት በጎሳ፣ በቋንቋና በጎጥ ፖሊቲካ የተለወሱ ናቸው።

የካቶሊክ ሃይማኖት በኢትዮጵያ ውስጥ ሁለት ቅርንጫፎች አሉት። አንዱ ካፑችን የሚባለው ሲሆን ሁለተኛው ላዛሪስት የሚባለው ነው። የካፑችን ሃይማኖታዊ ሥርዓት እንደ ፕሮቴስታንቶች የፈረንጆችን ሥርዓት የሚከተል ነው። ሥርዓተ ፀሎቱ የሚካሄደው በላቲን ቋንቋ ነው። ይህ የባዕድ የጸሎት ሥርዓት የተጀመረው በአፄ ዮሐንስ ትዕዛዝ ከአዲስ አበባ በተባረረው በካፑችን ሚሲዮን መሪ በአባ ማሳጃ እንደነበረ ቀደም ብዬ ጠቅሻለሁ። አባ ማሳጃ በነጮች የበላይነት (ዘረኝነት) አምኖ በላቲን ቋንቋ የቅዳሴ ሥርዓት ቢጠቀምም ለስለላ ተግባሩ እንዲያግዘው አማርኛ ቋንቋን አጥንቶ ነበር። የአማርኛና የጋልኛ (ኦሮምኛ) ሰዋሰው መጻፉንና እንግሊዞች ወደ መቅደላ ለመዝመት ሲዘጋጁ ኢትዮጵያን የሚመለከት ጠቃሚ መረጃዎችን እንደሰጣቸው ስለዘመቻው መጽሐፍ የጻፈው ሻለቃ ማርካሃም በገጽ 134 ጠቅሷል። ከአባ ማሳጃ በተጨማሪ ለእንግሊዞች መረጃ ያቀበሉት ቄስ ሉድዊግ ክራፍና የግብጾች ቅጥረኛ የነበረው ስዊስ ጀርመናዊ ሙዚጋዊ ነበሩ። ሙዚጋዊ ለስለላ ተግባር ወደ ሸዋ ሲጓዝ፣ አፋሮች ከነተከታዮቹ እንደጨፈጨፉት በታሪክ ተዘግቧል። ላዛሪስቶች ጸሎተ ቅዳሴያቸውን በግዕዝ ሲያከናውኑ በያሬዳዊ ዜማም ይጠቀማሉ። በመሆኑም መንፈሳዊ ሥርዓታቸው

ኢትዮጵያዊ መሠረትና ባህሪ አለው። ለዚህ ሥርዓት መሠረት የጣለው በሰሜን ኢትዮጵያ የላዛሪስት ሚሲዮን መሪ የነበረው አባ ደጃኮቢስ እንደነበረ በፊት ዘግቧል።

ፕሮቴስታንቶችም ሆኑ ካቶሊኮች ዋና ተልዕኳቸው በየገቡበት አገር ዕምነታቸውን፣ ወግና ባህላቸውን ማሰራጨትና ተከታዮችን ማፍራት ነው። በዚህ ረገድ ዋና ትኩረታቸው በወጣቱ ትውልድ ላይ ሲሆን ሁለቱም የአገር ተረካቢውን ትውልድ ዕምነት፣ ባህልና ስነልቦናውን ስልበው፣ መንፈሱን እኩላሽተው አገራችንን ለእጅ አዙር ቅኝ አገዛዝ ለማመቻቸት የሚያደርጉት ቅድመ ዝግጅት ነው። የካቶሊክና የፕሮቴስታንት ሚሲዮኖች በኢትዮጵያ ውስጥ ያደረጉትን ሃይማኖት ለበስ የፖሊቲካ ሥራ በሚመለከት የታሪክ ምሁሩ ዶክተር ዶናልድ ክራሚ ሰፊ ጥናት አድርጎ በጻፈው መጽሐፍ የሚከተለውን ቁምነገር ዘግቧል። «ለእግዚአብሔር መንግሥት ቆመናል ያሉት ሚሲዮናውያን በተግባር የፈጸሙት የሰውን (የአገራቸውን) መንግሥት (የፖሊቲካ) ፍላጎት ነበር» «Committed to the Kingdom of God, they (missionaries) also furthered the kingdom of man» — Priests and Politicians: Protestants and Catholic Missions in Orthodox Ethiopia — Donald Crummey — London 1972 Page 151.

ይህን የረጅም ጊዜ ጥናት ውጤት መንደርደሪያ በማድረግ ካስተዋልሁትና ከታዘብሁት ጥቂት ነጥቦችን ላቅርብ። አንደኛ፣ ወደ ኢትዮጵያ የተላኩ የካቶሊክ ሚሲዮናውያን ፣ በቀጥታም ሆነ

በተዘዋዋሪ መንገድ አስተዋጽኦ ያደረጉት በአመዛኙ የፈረንሳይንና ብሎም የኢጣሊያን መንግሥት ጥቅምና ፍላጎት ለማዛመድና ለማስከበር ነበር። ይህ ሰውር ተግባራቸው በጊዜው ይጻጻፉ በነበሩት ደብዳቤዎች በግልጽ ይታይ እንደነበር ጠቅሷል።

በተጨማሪም በኤርትራና በኢትዮጵያ የተቋቋሙት የካቶሊክ ሚሲዮኖች በአመዛኙ የኢጣሊያ ቅኝ ግዛትን በኤርትራ፣ እንዲሁም ፋሽስቱ ሙሶሊኒ በኢትዮጵያ የፈጸመውን ግልጽ ወረራ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ ይደግፉ ነበር። የሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያን ጳጳሳትና መሪያቸው ፓፕ ፓየስ አስራአንደኛው የሙሶሊኒን ወራሪ ጦር ወደ ኢትዮጵያ ባርከው እንደላኩት ገልጿል።

ፕሮፌሰር ኤድዋርድ ኡሉንዶርፍ፣ «ኢትዮጵያና መጽሐፍ ቅዱስ» በተባለው መጽሃፋቸው በጽ 59 እንደጠቀሱት እንደ ፕሮቴስታንቶች ካቶሊኮችም የሃይማኖት መጻህፍትን ተርጉመው ለማሳተም አልበዘኑም ነበር። በፋሽስት ወረራ ዘመን ፋራንሲስኮ ዳ ባሳኖ የተባለ ኢጣሊያዊ በስተኋላ የላዛሪስቶች አቡን ከሆነው አባ ኪዳነማርያም ካሳ ጋር በመተባበር ብሉይ ኪዳንን ተርጉሞ አሳትሟል። የሚያስገርመው እነ አባ ኪዳነማርያም ካሳ የመጽሐፉን መታሰቢያነት (dedication) ያበረከቱት፣ የፋሽስቱ ሙሶሊኒን ወረራ ለደገፈው ለሮማ ካቶሊክ ቤተክርስቲያን መሪ ለፓየስ አስራ አንደኛው ነበር!! በተጨማሪም ካቶሊካዊው ጳጳስ አባ ኪዳነማርያም ወደ ሮም ሄዶ በፋሽስቶች ክብረ በዓል በመገኘት የፋሽስቶችን ቁንጮ ሙሶሊኒን በማወደስ መስቀሉን አውጥቶ «እግዚአብሔር ይባርክዎ» ሲል በጊዜው በእንግሊዝ ጋዜጠኞች

ፊልም አንሺዎች የተቀረጸውን ፊልም በዴንቨር ማዕላዊ ቤተመጽሐፍት አግኝቼ ቅጂውን አስቀምጫለሁ።

በሌላ ወገን ደግሞ የአውሮፓን የፕሮቴስታንት ሚሲዮኖች ወደ ኢትዮጵያ ይልክ የነበረው የሰንደኑ «ቸርች ሚሺነሪ ሶሳይቲ» ይፈጽም የነበረው ድርጊት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ የእንግሊዝንና የአውሮፓ መንግሥታትን ጥቅምና ፍላጎት የሚደግፍ ነበር። «ቄስ» ሉድዊግ ክራፍ ለእንግሊዞች ምን ያህል እንዳገለገለ ገልጿል።

ሁለተኛ፡ ሌላው ትኩረቴን የሰበው ክስተት ደግሞ ወደ ኢትዮጵያ ከተላኩት የፕሮቴስታንት ሚሲዮኖች መካከል ቁጥራቸው የበዛው የጀርመን ተወላጆች መሆኑ ነው። ለምሳሌ ያህል ከብዙው በጥቂቱ የሚከተሉትን ልጥቀስ፡

1. ፒተር ሄይሊንግ	7. ፍላድ
2. አይዘንበርግ	8. ዋልደማየር
3. ሙለር	9. ስተርን
4. ሙልሃይዘር	10. ሉድዊግ ክራፍ
5. አርኖልድ	11. ሳሙኤል ጎባት
6. ክሩገር	

ከጀርመኖች ቀጥሎ የስዊድንና የስዊድንሚያ ሚሲዮኖች ቁጥር ከፍ ያለ ነበር። በተለይ የስዊድን ወንጌላዊ ሚሲዮን ለመካነ ኢየሱስ መፈጠር ከፍተኛ አስተወጽኦ እንዳደረገ በፊት ዘግቤያለሁ። በቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ዘመነ መንግሥት የአውሮፓና የአሜሪካ

ፕሮቴስታንቶች በአዲስ አበባ ከተማ «የዓለም ሉተራን ፌዴሬሽን ራዲዮ ጣቢያን» በማቋቋም በእንግሊዝኛ፣ በአማርኛና በተለያዩ የአፍሪካ ቋንቋዎች ስብከታቸውን በስፋት ያሰራጩ ነበር። የስብከቱ ይዘት በሃይማኖት ሽፋን የምዕራቡን ዓለም ዓላማና ጥቅም የሚያስከብር ነው በማለት የደርግ መንግሥት ወረሰው። ወያኔ ኢሕአዴግን አቅፈው ደግፈው ለሥልጣን ያበቁት እንግሊዝና አሜሪካ በመሆናቸው ከ1983 ዓ.ም ወዲህ የፕሮቴስታንት ሚሲዮኖች በአገራችን ያለምንም ቁጥጥር በወንጌል ስም በኢትዮጵያ ላይ ሽርና ተንኮል እየፈጸሙ ነው። ከአዲስ አበባ ጀምሮ በየከተማውና በየአካባቢው አንደ አሸን የፈሉትንና በተለያዩ ስም የሚጠሩትን የፕሮቴስታንት «ፅሎት ቤቶች» እና የስብከት ጣቢያዎች ተግባር በትኩረት መከታተሉ የተልዕኮቸውን ውስጠ ምሥጢር ለመረዳት ያስችላል። ውሎ አድሮ በወንጌል ማስተማር ካባ የተሸፈነው ፀረ ኢትዮጵያ ተግባራቸው ተጋልጦ፣ በጎንደር በካቶሊክ ኢየሱሳውያን ላይ የደረሰው እጣ በእነርሱና በተባባሪዎቻቸው ላይ እደሚደርስ ለመገመት አያዳግትም።

9. የአሜሪካ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር «ኢትዮጵያን»
ከመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ለመሰረዝ ያደረገው ጥረት

የአውሮፓ ሚሲዮናውያን በዓለም ዙሪያ በተለይም በኢትዮጵያ ውስጥ ከ16ኛው ክፍለ ዘመን እስከደረሰንበት ጊዜ በ«ወንጌል

ማስተማር» ሽፋን የፈጸሙትን ሽርና ተንኮል ጠቅለል ባለ መልክ ገልጫለሁ። እግረመንገዳቸውን የተንኮል እቅዳቸውን ለመሸፈን የሐዋርያት ሥራን ፣ አዲስ ኪዳንንና አባ ኦብርሃም ወደ አማርኛ የተረጎሙትን መጽሐፍ ቅዱስ አሳትመው በጎንደር፣ በአንኮበርና በተለያዩ አካባቢዎች አሠራጭተዋል። እነዚህን በየጎሳው ቋንቋ አሳትሞ ለማሰራጨት በተለያዩ አካባቢዎች ማተሚያ ቤቶችን አቋቋሙ። ለምሳሌ በ1871 ዓ.ም ላዛሪስት ሚሲዮኖች በከረን ማተሚያ ቤት አቋቋሙ። ቀጥሎ በ1877 ዓ.ም. የስዊድን ወንጌላዊ ሚሲዮን ሌላ ማተሚያ ቤት፣ በዋናው የወንጌላውያን ማሰልጠኛ ጣቢያ በነበረው በእምኩሉ አቋቋሙ። በስተጓጎል ደግሞ የፈረንሳይ ፍራንሲስካን ሚሲዮን በድሬዳዋ የአማርኛና የፈረንሳይኛ ማተሚያ ቤት አቋቋሙ። በ1885 ዓ.ም ደግሞ አዲስ ምኒልክ በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ የመጀመሪያውን የመንግሥት ማተሚያ ቤት አቋቋሙ። ከ1900 ዓ.ም ጀምሮ በድሬዳዋ የንግድ ሥራ ማተሚያ ቤት ተከፈተ። በአዲስ አበባና በድሬዳዋ በተቋቋሙት ማተሚያ ቤቶች በመጠቀም ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ብዙ መንፈሳዊ መጻህፍትን ከግዕዝ ወደ አማርኛ አስተረጎሙና አሳተሙ። የአውሮፓ ሚሲዮናውያን ማተሚያ ቤቶችን የከፈቱት ለራሳቸው አገልግሎት ቢሆንም የህትመት ጥበቡን (ቴክኖሎጂ) ወደ ኢትዮጵያ መጀመሪያ ያስገቡት እነርሱ ነበሩ። በተጨማሪም ትምህርት ቤቶችን፣ የጤና ጣቢያዎችንና ሆስፒታሎችን በሚሰብኩበት አካባቢ እንዳቋቋሙ በፊት ጠቅሻለሁ። ይህን ሁሉ የሠሩት ለኢትዮጵያ ሕዝብ ከልባቸው ተቆርቄረው ሳይሆን ብዙሃኑን ሕዝብ፣ በተለይም

ከባርነት ነፃ የወጡትን፤ ወላጅና አሳዲያልነባቸውንና ባጠቃላይ ችግረኛ የነበሩትን ለመሳብና የእምነታቸው ተከታይ ለማድረግ እንደነበረ በዓለም ዙሪያ በታሪክ የተመዘገበና በተግባርም የታዩ ነው። በተለይ ከሃያኛው ክፍለ ዘመን አጋማሽ በኋላ በድርቅ፣ በረሃብና በወረርሽኝ በሽታ ምክንያት ሕዝብ ሲጠቃ እነዚህ ሚሲዮናውያን «አስቸኳይ ሰብአዊ እርዳታ» በሚል ሽፋን ችግሩ በየተከሰተበት አገር በብዛት እየገቡ ልዩ ልዩ ተልዕኳቸውን በተራቀቀ መንገድ ይፈጽሙ ነበር። ይህ ክስተት በኢትዮጵያ የታየው በቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ዘመነ መንግሥት፣ ቀጥሎም በወታደራዊው ደርግ አገዛዝ ዘመን በወሎ፣ በትግሬ፣ በሸዋ፣ በምስራቅና በደቡብ ኢትዮጵያ ድርቅ፣ ረሃብና ወረርሽኝ በሽታ በተስፋፋበት ጊዜ ነበር።* በደርግ ጊዜ በአውሮፓና በተለይም በአሜሪካ ሚሲዮኖችና «ብጎ አድራጊ» ድርጅቶች ላይ ጥብቅ ቁጥጥር ስለነበረ በደርግ መንግሥትና በምዕራባውያን ድርጅቶች መካከል የዝንጀሮና የጠጣ አይነት «የፖሊቲካ ጨዋታ» ይታይ

* ከ1972 እስከ 1978 ዓ.ም በአዲስ አበባ የአንድ ዓለምአቀፍ የልማትና የብጎ አድራጎት ድርጅት (ICC) ሥራ አስኪያጅ ስለነበርሁ በተለይ የፕሮቴስታንት ሚሲዮን ድርጅቶች «በአስቸኳይ እርዳታ» ስም ይጫወቱ የነበረውን እርዳታ ለበስ የፖሊቲካ ሥራ በቅርብ እመለከት ስለነበር በዚህ ጉዳይ እኔም እንዱ ምስክር ነኝ። በአስቸኳይ እርዳታ ሽፋን በሱዳን ለነበሩ ፀረ ኢትዮጵያ ቡድኖች ይደረግላቸው ስለነበረው ሰፊ እርዳታ በስተኋላ እንልጻለሁ። በሌላ ወገን ደግሞ የድርጅታችን (ICC) አባላት፣ ለምሳሌ የዚ.ሴ.ፍ (UNICEF) ያበረከተው ሁለገብ እርዳታ በድርቅና በረሃብ ለተጎዱ ወገኖቻችን ነፍስ አድንና ለዘለቄታው ጠቃሚ እንደነበር አረጋግጣለሁ። በአጠቃላይ፣ ገለጻዬ በተጨማሪም ድርጊቶች የተመሠረተ ነው። ውሎ አድሮ በኢትዮጵያና በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ላይ የተፈጸመው ሽርና ሌራ ጊዜው ሲደርስ በገሃድ መውጣቱ አይቀርም።

ነበር። በተለይ የዓለም ሉተራን ፌዴሬሽን በአዲስ አበባ የተቋቋመውና ከፍተኛ የአየር ሞገድ ኃይል የነበረው «ብሥራቲ ወንጌል ራዲዮ ጣቢያ» በመንግሥት ከተወረሰ በኋላ በምዕራብ የሃይማኖት ድርጅቶችና በደርግ ወታደራዊ መንግሥት መካከል የነበረው ግንኙነት ሻከረ። በዚህ ጊዜ ነበር በሀብት የደረጀውና በአሜሪካ ፖለቲከኞች ተደማጭነት የነበረው የአሜሪካው የመጽሐፍ ቅዱስ ማህበር በኮሚኒስቱ የደርግ መንግሥት ላይ የነበረውን ቂምና ቁጭት ለመወጣት «ኢትዮጵያ» እና «ኢትዮጵያውያን» የተባሉትን ጥንታዊ ስሞች ከመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እንዲሰረዙና በምትካቸው «ሱዳን» እና «ሱዳናውያን» የሚባሉት ቃላት እንዲገቡ የወሰነው። የአሜሪካ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር «የዛሬ እንግሊዘኛ ትርጉም፣ ጉድጊውስ ባይባል» በሚል ርዕስ አዲስ መጽሐፍ ቅዱስ አሳትሞ በዓለም ዙሪያ በስፋት አሰራጨ። በዚህ ጊዜ በቅድሚያ የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር ቀጥሎም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ቅዱስ ሲኖዶስ ጉዳዩን በዝርዝር ተመልክተው አዲስ የታተመው የአሜሪካኖች መጽሐፍ ቅዱስ በታሪክና በጥንታዊ መንፈሳዊ መጽሐፍት ያልተደገፈና አፍራሽ ተልዕኮ ያለው በመሆኑ የአሜሪካ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር ህትመቱን እንዲያቆም በጽሁፍ ጠየቁ። ይህን የተቃውሞ ደብዳቤ ለዓለም አብያተክርስቲያናት ማህበርና ለሚመለከታቸው የሃይማኖት ድርጅቶች ሁሉ አሠራጨ። የአሜሪካ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር በየአቅጣጫው ተቃውሞና ውግዘት ቢበዛበትም «ጉድ ጊውስ» የተባለውን የፈጠራ «መጽሐፍ

ቅዱስ» ለመሰብሰብ ፈቃደኛ ሳይሆን ቀረ። ስለሆነም በነሐሴ ወር 1982 ዓ.ም. የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ቅዱስ ሲኖዶስ ባለ 36 ገጽ መግለጫና ውሳኔ አሳለፈ። ውሳኔውን ወደ እንግሊዘኛ በማስተርጎም 63 ገጽ የሆነ ሰነድ በመላው ዓለም ለሚገኙ የክርስትና ሃይማኖት ድርጅቶች በስፋት አሰራጩ።

የቅዱስ ሲኖዶስ ውሳኔ ርዕስ «የዛሬዋ ኢትዮጵያ የቅዱሳት መጻሕፍት የታሪክና የሥነ ጥንት ኢትዮጵያ ናት» የሚል ነበር። የእንግሊዘኛ ትርጉሙ ደግሞ «Today's Ethiopia is Ethiopia of the Holy Scriptures, History and Antiquity» የሚል ነበር። በውሳኔው ማጠቃለያ ውስጥ ቅዱስ ሲኖዶስ ይህን ቁም ነገር አስፍሯል። «ከጥንት ጀምሮ ለዓባይ ወንዝ መነሻ ሁና ትታይ የነበረችው ኢትዮጵያ፣ ዳር ድንበሯን በመጠበቅ ለውጭ ጋይል ሳትንበረከክ፣ ነፃነቷን፣ ባህልዋንና ቋንቋዋን እንደጠበቀች ትገኛለች» ካለ በኋላ « ኢትዮጵያን በሱዳን ተክቶ፣ የዛሬዋ ኢትዮጵያ ከኢትዮጵያ ውጭ (ከጥንቱ የታሪክና ቅዱሳት መጻህፍት ኢትዮጵያ ውጭ) አድርጎ መመልከት ታሪክን ብቻ ሳይሆን ራሱን መጽሐፍ ቅዱስን ማስተባበል ነው» ብሏል። በመቀጠልም «ይህ ድርጊት የሚሰያስገርምና የሚያሳዝን ድርጊት ሆኖ አግኝቶታል። በአጠቃላይ ሲታይ፣ በነቢያት ትንቢት፣ በሐዋርያት ትምህርት የታወቀች ኢትዮጵያን ህልውና ለመከፋፈል፣ የኢትዮጵያውያንን ዕምነት ለማናጋት የተፈጠረ፣ በአጠቃላይ የነበረንና የታወቀን ጥንታዊ ታሪክና ዕምነት እንዳልነበረ ለማድረግ ሆን ተብሎ የተፈጸመ ድርጊት ሆኖ በመገኘቱ፣ ኢትዮጵያና ኢትዮጵያውያን

በሙሉ በዓለም መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር ላይ ፈጽሞ ዕምነት የማያስጥል የጠላትነት አቋም መሆኑን ለመገንዘብ ስለቻሉ.....ጉድ ኒውስ ባይብል፣ ኢትዮጵያን ሱዳን፣ ኢትዮጵያውያንን ሱዳናውያን እያለ ያተመውንና የሳተመውን አስቦበት ካላሳረመ በስተቀር፣ ጥንት የነበረውን እየሰረዘ፣ ሌላ የሚያሳትም ከሆነ ቤተክርስቲያኒቱም ሆነች አገሪቱና መላው የኢትዮጵያ ሕዝብ በመጽሐፍ ቅዱስ ማህበር ላይ ዕምነት ስለማይኖረው (አዲስ) የታተመው መጽሐፍ ቅዱስ በማንኛውም አገር እንዳይሰራጭ ወደፊትም እንዳይታተም እንዲያደርግ፣ በዚህ የማይስማማና ስህተቱንም የማያርም ከሆነ ግን በየትኛውም የዚህ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር ቅርንጫፍ የሚታተመው መጽሐፍ ሁሉ ወደ ኢትዮጵያ እንዳይገባና ሕዝቡ እንዳይቀበለው በማንኛውም የአገሪቱ ክፍል እንዳይሠራጭ በሕግ ለማሳገድ መወሰኑን (እ.አ.አ ጥር 6 ቀን 1987) ለሚከተሉት ማህበራት አስተባልፏል።

- ለዓለም መጽሐፍ ቅዱስ ማህበራት በሙሉ
- ለዓለም አቀፍ የእንግሊዝ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር
- ለአፍሪካ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር
- ለዓለም አብያተክርስቲያናት ማህበር
- ለዓለም ሉተራን ፌዴሬሽን

በመጨረሻም የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ቅዱስ ሲኖዶስ የወሰደው ውሳኔ በሁሉም ዘንድ ተቀባይነትን በማግኘቱ፣ ወደፊት በሚደረጉ የመጽሐፍ ቅዱስ ህትመቶች፣ ሱዳንና ሱዳናውያን የሚለው ቀርቶ ኢትዮጵያና ኢትዮጵያውያን የተባሉት ነባር ስሞች

እንዲታተሙ ሙሉ ስምምነት ተደረሰ። ሴራውን ያቀነባበረው የአሜሪካ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበርና እንደነ የዓለም ሉተራን ፌዴሬሽን ያሉ የውስጥ ለውስጥ ተባባሪዎችም የተንኮልና የአፍሪካ ህልማቸው እንደጉም ተኖ ቀረ። የማታ ማታ ዕውነት ይረታ እንዲሉ በኢትዮጵያና በኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ላይ በፕሮቴስታንቶች የተሸረበው ሴራ መክኖ ቀረ። በመሆኑም በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ከአርባ በላይ የተጠቀሰው ኢትዮጵያ የሚለው የአገራችን መጠሪያ የክብር ሥፍራውን እንደያዘ ቀጥሏል። ምንጊዜም የኢትዮጵያ መከታ እግዚአብሔር ስለሆነ በመዝሙረ ዳዊት ቁጥር 67 (31) እንደተጠቀሰው ሁልጊዜም «ኢትዮጵያ እጆቻችን ወደ እግዚአብሔር ትዘረጋለች»።። ጠላቶቻቸው ያፍራሉ፤ ይሸነፋሉም።

የውጭ አገር ሚሲዮናውያን በኢትዮጵያ ውስጥ ከ16ኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ ያካሄዱትን ፀረ ኢትዮጵያ እንቅስቃሴ በሚከተሉት ነጥቦች ላጠቃል።

አንደኛ የካቶሊክና የፕሮቴስታንት ሚሲዮኖች በአገራችን ውስጥ ለስድስት መቶ ዓመታት ያህል ስላደረጉት ወንጌል ለበስ የፖሊቲካ ሴራ ጠቅለል አድርጌ ዘግቧል። ሁለቱም መጤ ሃይማኖቶች በአፍሪካ፣ በእስያ፣ በደቡብና በሰሜን አሜሪካ ስለፈጸሙት የፖሊቲካ ሥራ የጀምሮ ኬንያታን ምስክርነት በመጥቀስ ገልጿል። በተጨማሪም የአሜሪካ ፕሮቴስታንቶች በአገራቸው የተፈጸመውን የባሪያ ንግድና ዘረኝነትን እስከ ሃያኛው ክፍለዘመን መገባደጃ በይፋ ይደግፋ እንደነበረ ጠቅሷል። የሮማ

ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያንም ፋሽስቱ ሙሶሊኒ ወደ ኢትዮጵያ ያዘመተውን ወራሪ ሠራዊት በጳጳሳቶቿና በፖፕ ፖየስ አስራአንደኛው አማካኝነት ባርካና ተልዕኳቸውንም ደግፋ መላኳን ዘግቧል። በአጠቃላይ ካቶሊክና ፕሮቴስታንት ሚሲዮኖች በወንጌል ማስተማር ሽፋን የየአገሮቻቸውን መንግሥታት ዓላማና ፍላጎት ማስፈጸማቸውን ከነማስረጃው ዘግቧል።

አገራችን ኢትዮጵያ ክርስትና ሃይማኖትን በይፋ የተቀበለችው ከአራተኛው ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ጀምሮ መሆኑ እየታወቀ የአውሮፓና የአሜሪካ ሚሲዮኖች ተልዕኮ አረማውያንን ወንጌል አስተምሮ በማጥመቅ ፈንታ ቅድሚያ ትኩረት የሰጡት የኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ተከታይ የሆነውን ህዝባዊነትና በተለያዩ የብልጣብልጥ ዘዴ በማጥመድ ወደነርሱው ሃይማኖት መጥለፍ ነበር። ከመሪዎቻችንም አፄ ሱስነዮስን፣ ከአገረገዢዎችም ደጃች ወቤንና ሌሎችንም ለተልዕኳቸው መሳሪያ ለማድረግ ቢጥሩም ካህናቱና ሕዝቡ ስለተቃወማቸው ዓላማቸው በአጭር ተቀጨ።

የውጭ ሚሲዮናውያንን አስመሳይና አዘናጊ ባህሪ፣ ብሎም የተንኮል ተልዕኮ በቅድሚያ የተገነዘቡት አፄ ቴዎድሮስ ቢሆኑም አፄ ዮሐንስም ለሃይማኖታቸው ቀናሊ ስለነበሩ ሚሲዮናውያኑን አላመናቸውም ነበር። አፄ ምኒሊክም ቢሆኑ በውጫሌው ውል በወዳጃቸው በእንቅስቃሴ በመታሰላቸውና ይህም በመጨረሻ የአድዋ ጦርነትን ካስከተለ በኋላ የውጭ ሚሲዮኖችን በአይነቁራኛ ይከታተሏቸው ነበር። ሁሉም የኢትዮጵያ መሪዎች ስለነቁባቸውና

ሕዝቡ ክርስቲያኑም ፀረማርያም ብሎ ስለፈረጃቸው ብዙ ሚሰዮኖች ቂም ቋጠሩ። ስለሆነም በአገራችንና በተለይም በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ላይ የስርሰራና የቡርቦራ ተግባራቸውን ገፉበት። የኢጣሊያ ቅኝ ግዛት የነበረችውን ኤርትራን መቆናጠጫና መሽጋገሪያ ድልድይ በማድረግ ፀረ ኢትዮጵያና ፀረ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ተልዕኳቸውን በእቅድና በስልት ማራመድ ጀመሩ። በምጽዋ፣ በእምኩሉ፣ በከረን፣ በኩናማና ባሪያ አካባቢ፣ በሐማሴን፣ በአክሰጉዛይና ብሎም በአጋሜና በአድዋ የካቶሊክና የፕሮቴስታንት ጣቢያዎችን አቋቋሙ። ሕዝቡን በመወዳጀት ወደነርሱ ለመሳብ ትምህርት ቤቶችንና የጤና ጣቢያዎችን በማቋቋም የውስጥ ለውስጥ የቡርቦራ ሥራቸውን ቀጠሉ። በኢጣሊያ ቅኝ ግዛት፣ በኤርትራ፣ እምብዛም ተቃውሞ ባያጋጥማቸውም፣ በትግሬ፣ በተለይ በአክሱምና በአድዋ ከፍተኛ ተቃውሞ አጋጥሟቸዋል። በተለይ በአድዋው የቤተክርስቲያን መሪ በአለቃ ኪዳነማርያም አስተባባሪነት በሚሲዮናውያኑ ፀረማርያም አቋም የተነሳው ሰፊ ተቃውሞ በማየሉ ሚሲዮናውያኑ በተደጋጋሚ ከአገር ተባረዋል። በጎንደርና በሸዋም በተመሳሳይ መንገድ ተባረዋል። በተደጋጋሚ ከአገር ከተባረሩት ሚሲዮናውያን አንዱ ጀርመናዊው ፕሮቴስታንት «ቂስ» ሉድዊግ ክራፍ ነበር። ቂም በመቋጠሩም ሉድዊግ ክራፍ የጎሳ ፖሊቲካ ካርታ ጨዋታውን በሸዋ፣ በተለይም «ጋላው ሕዝብ» ባለው አካባቢ ዘግይቶ የሚፈነዳ የጎሳኝነት ፈንጂ መቅበር ጀመረ። «ጋላ» ያለውን ሕዝብ በ«ወንጌል» ስብከት በእጁ ውስጥ አስገብቶ በመቆጣጠር «መካከለኛውን አፍሪካ» ለመቆጣጠር

እንደሚችል ህልሙን በንግግርና በጽሑፍ ደጋግሞ ገለጸ። «ጋሎችን» በማሞካሸት «የአፍሪካ ጀርመኖች» አላቸው።

ኢትዮጵያውያን በኢትዮጵያዊነታቸው እንደሚኮሩ እየታወቀ ኢትዮጵያውያን አሮሞዎችን «የአፍሪካ ጀርመኖች» ናቸው ብሎ መስበክ የሚገልጸው እንደ «ቂስ» ሉድዊግ ክራፍ ያሉት ፕሮቴስታንት ሚሲዮኖች በውስጣቸው የታመቀውን ፀረ ኢትዮጵያ የፖሊቲካ ዓላማ ነው። በመሆኑም ውሎ አድሮ ይህ ስውር ተልዕኮ ያለው ሴራ «አሮሞ ነፃነት ግንባር» (አነግ) የተሰኘውን ጠባብ የጎሳ ቡድን መፈጠር አስከተለ። አነግ ጽንሱም ሆነ ውልዱ በውጭ አገር፣ በተለይ በጀርመንና በሶሜን አሜሪካ እንደመሆኑ፣ ከጥንስሱ ጀምሮ የሚመራው በአመዛኙ በፕሮቴስታንት የወለጋ ልጆች መሆኑ የአደባባይ ምስጢር ነው። ስለሆነም እንደ «ቂስ» ሉድዊግ ክራፍ ያሉ የፕሮቴስታንት ሚሲዮኖች በኢትዮጵያ የቀበሩት የዘረኝነት ፈንጂ ጊዜን እየጠበቀ በመፈንዳት ኢትዮጵያን ለትርምስ፣ ሕዝቧን ለርስበርስ ግጭት የሚዳርግ በመሆኑ በእጭሩ ሊቀጭ ይገባል። «ያልጠረጠረ ተመነጠረ» እንዲሉ በሃይማኖት ሽፋን አገርን ለመበታተን የሚንቀሳቀሱትን ፀረ ኢትዮጵያ ኃይሎች በአግባቡ መመከት አማራጭ የሌለው የዜግነት ግዴታ ነው። ጊዜ ወሳኝ ነውና ባለን ጊዜ እንጠቀምበት።

10. የግብጽ ኮፕት ቤተክርስቲያንና የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን የረጅም ጊዜ ግንኙነት

በመካከለኛው ምስራቅ፣ በተለይም በሜዲትራንያን ባህር ዙሪያ የክርስትና ሃይማኖት በተስፋፋበት ጊዜ የግብጽ ኮፕት ቤተክርስቲያን ቀደምት ከነበሩት አንዷ ነበረች። የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ማዕከላት ከነበሩት ከቁስጥንጥንያ (ያሁኑ ኢስታምቡል) ከግሪክ፣ ከሶርያና ከኢየሩሳሌም ሌላ፣ እስክንድርያም በጣም የታወቀች ነበረች። በሰባተኛውና በስምንተኛው ክፍለ ዘመናት በአክራሪ እስላሞች ሰይፍ (ጅሃድ) ተገደው የቆዩ ሃይማኖታቸውን ወደ እስልምና እሰኪለው ድረስ፣ ግብጽ፣ ሱዳን፣ ሊቢያ፣ አልጄሪያ፣ ቱኒዚያ፣ ባጠቃላይ የሰሜን አፍሪካ ሕዝቦች የክርስትና ሃይማኖት ተከታዮች ነበሩ። በተመሳሳይ፣ ኢየሩሳሌምና አካባቢው፣ ሊባኖስ፣ ሶርያና ቱርክም ቀደምት የክርስትና ሃይማኖት ማዕከላት ነበሩ። ከነዚህ መካከል ክርስትና ሃይማኖትን ይዘው የዘለቁት ግሪክና አርሜንያ ብቻ ነበሩ። በርዕሰ ጉዳዩ ይህን መንደርደሪያ ከገለጽሁ በኋላ ግብጾች ሃይማኖትን የፖሊቲካ መሳሪያ በማድረግ በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንና፣ ብሎም በአገራችን ላይ ስለፈጸሙት የረጅም ጊዜ ሽር፣ ቅጥፈትና ተንኮል አጠር አድርጌ አቀርባለሁ።

ሀ/ ግብጽ በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ላይ የፈጸመችው ተንኮል

በአክራሪ እስላሞች ሰይፍ (ጅሃድ) በ633 ዓ.ም. የግብጻውያን ብሔራዊ ሃይማኖት ከክርስትና ወደ እስልምና እስተቀየረ ድረስ የግብጽ ኮፕት ቤተክርስቲያን የቅዱስ ማርቆስ መንበር በእስክንድርያ ከተማ በማድረግ በአካባቢው የኦርቶዶክስ

ሃይማኖት ተከታይ አገሮች ተደማጭነት ነበራት። በመሆኑም መንፈሳዊና ሕጋዊ መሠረቱ የተደበሰበሰ ቢሆንም፣ ከጢሮሱ ተወላጅና የመጀመሪያው አቡን ከአባ ፍሬምናጦስ (አባ ሰላማ ከሳቴብርሃን) ቀጥለው ከተሾሙት ከአባ ሚናስ ጀምሮ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንን ከ1600 ዓመታት በላይ በበላይነት ይመሩ የነበሩት አቡኖች ይላኩ የነበሩት ከግብጽ ኮፕቶች ነበር። የኢትዮጵያ ነገሥታትንም ቀብቶ የሚያነግሰው የግብጽ አቡን ነበር። ከአረብኛ ቋንቋ በስተቀር አማርኛም ሆነ ግዕዝ ምንም የማያውቀው ግብጻዊ አቡን፣ ከንጉሱ ጀምሮ፣ ከቤተመንግሥትም ሆነ ከቤተክህነትም ኃላፊዎች ጋር የሚነጋገረው በእስተርጓሚው (ቃላጳጳስ) ነበር። የክብር መቀመጫው ከንጉሡ ጎን ሲሆን፣ የቤተክርስቲያን ሃላፊዎችንም የሚሾመው እርሱ ነበር። ከአቡኑ በታች ሥልጣን ያለው ኢትዮጵያዊው እጨጌ ሲሆን ብዙውን ጊዜ እጨጌው የደብረሊባኖስ ገዳም ፀባቴ (አለቃ ወይም አበምኔት) ነው። የምንኩስና፣ የቅስናና የዲቄና ማዕረግ የሚቀበሉትም ከግብጽ አቡን ነበር። ብዙውን ጊዜ በቤተክርስቲያን የዕለት ከዕለት የእስተዳደር ነክ ጉዳዮችን የሚወስኑት እጨጌው፣ ሊቀካህናቱና አቃቤ ሰዓቱ ነበሩ። እዚህ ላይ አንድ ብርቱ ጥያቄ ሲነሳ ይገባል። ይህ ሁሉ ሥልጣንና ክብር ለባዕዱ ግብጻዊ የተሰጠው በምን ምክንያት ነው? ምክንያቱን ለማወቅ ብዙ ጥረት ባደርግም በጉዳዩ ላይ ተጨባጭ የሆነ የጽሑፍ ሰነድ ለማግኘት አልቻልሁም። በዚህ ጉዳይ በርካታ የውጭ አገር ጸሐፊዎች የተላያየ ሐተታ ቢያቀርቡም ግብጾች በዚህ ጉዳይ የቅጥፈትና የማታላል ተግባር እንደፈጸሙ ሁሉም ያምናሉ።

እስካሁን ባደረግሁት ጥናትና ክትትል ይህን እንቅጥልሽ ዘርዘር ባለመልክ ለማጥናት የተሻለ ግንዛቤ የሰጠኝ አንድ በእንግሊዘኛ ቋንቋ የታተመ መጽሐፍ ነው። ርዕሱ ኢትዮጵያና እስክንድርያ የሚል ሲሆን ጸሐፊው ስቱዋርት ማንሮሄይ ይባላል። በዚህ ጥናታዊ ጽሑፍ መሠረት ግብጾች የነርሱን ዜጋ አቡን ብለው ወደ ኢትዮጵያ ለመላክ መነሻ ምክንያት ያደረጉት በ317 ዓ.ም የተደረገው የኒቅያ ጉባኤ በጉዳዩ ውሳኔ ሰጥቷል በማለት ነው። ግብጾች እንደሚሉት የኒቅያ ጉባኤ ውሳኔ ቁጥር 42 የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን መሪ ግብጻዊ እንጅ የኢትዮጵያ ተወላጅ አይሆንም የሚል ነው። ይህን «ውሳኔ» ከአረብኛ ወደ ግዕዝ አስተርጉመው በፍትሃ ነገሥት ወስጥ እንዲገባ አስደረጉት። እዚህ ላይ ግራ የሚያጋባው ጉዳይ ኢትዮጵያ፣ ክርስትና ሃይማኖትን በይፋ የተቀበለችው በ334 ዓ.ም መሆኑ እየታወቀ ከዚያ 17 ዓመት ቀደም ብሎ በተካሄደና ኢትዮጵያም በአባልነት ባልተሳተፈችበት ጉባኤ የተወሰነውን (ውሳኔው እውነት ከሆነ)* እንዴት ልትቀበል ቻለች?? «የኢትዮጵያ ሰዎች ከመካከላቸው መንፈሳዊ መሪ መርጦ መሾም አይገባቸውም»። ለማለት ግብጾች እንዴት ደፈሩ? ይህ ትልቅ እንቅጥልሽ ነው። ጉዳዩ ቅጥፈት ሽርና ተንኮል ተዳምረው እንዳሉበት የሚያጠራጥር አይደለም። የግብጽ አቡኖች ወደ ኢትዮጵያ ተልከው፣ በቅጥፈትም ሆነ በየዋህነት፣ ተቀባይነትን

* "Ethiopia and Alexandria: The Metropolitan Episcopacy of Ethiopia", stuart C. Munro-Hay, Warszawa, 1977.

ያገኙት በአክሱም ዘመነ መንግሥት ነበር። በዛግዌ ዘመነ መንግሥት የግብጹ አቡን በኢትዮጵያዊ አቡን መተካት አለበት ብሎ ለመጀመሪያ ጊዜ ጠንካራ አቋም የወሰደው በ1052 ዓ.ም የነገ ሰው አዲስ ሐርቤ ቢሆንም በጊዜው በአገራችን ዙሪያ በነበረው የእስላሞች ከበባና አጠቃላይ ውጥረት ምክንያት ጉዳዩ ተግባራዊ ሊሆን አልቻለም። ከዚያም በኋላ የነገሰው አዲስ ይምርሃነ ክርስቶስ የቤተክርስቲያንን ሊቃውንትና ካህናቱን ሰብስቦ የሚከተለውን ገለጸላቸው «እኛ ኢትዮጵያውያን ከእግዚአብሔር ጋር ያለን እምነትና ፍቅር ወይም እምልኮት አብሮን በውስጣችን ያለ ፀጋ ነው። እንግዲህ የእግዚአብሔር ፀጋ ካለን ሥልጣን ከህነቱም በእጃችን ነው። ስለዚህ ካለፈው ታሪክ ተረድተን በሀገራችን የሀገራችንን ሰው መርጠን ጳጳስ እንሾም።ከእናንተ መካከል ለጽጽስና ቀርቶ ለሊቀጳጳስነት ብቁ የሆነ እግዚአብሔር የመረጠው እንዳለ አውቃለሁ። እኛ የራሳችን መንግሥት ሲኖረን፣ ለሊቀጳጳስነት መንበር የማይኖርበት ምክንያት ምንድን ነው? አላቸው። የደብረዳሞና የደብረቢዘን መነኮሳት ወኪሎች ከግብጽ እንጂ ከእኛ አይሆንም ብለው ተቃወሙ። የንጉሡን አሳብ ቀሪዎቹ ደገፉ (ምንጭ መጽሐፈ አብረሂት፣ ከመሪራስ አማን በላይ 2000 ዓ.ም. ገጽ 432)። ቢሆንም በንጉሡ ተጽኖ ምክንያት ግብጾች ለመጀመሪያ ጊዜ ሁለት አቡኖች ወደ ኢትዮጵያ ልከዋል። በስተኋላ ይህን ፈለግ ተክትሎ አዲስ ዘርአያዕቆብ ሁለት አቡኖችን ሲያስመጣ፣ ለኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ቀናሊ የነበሩት አዲስ ዮሐንስ ደግሞ

በአንድ ጊዜ አራት አቡኖች በማስመጣት በትግሬ፣ በጎንደር፣ በጎጃምና፣ በሸዋ መድበዋቸዋል።

የአፄ ሐርቤንና የአፄ ይምረሃነ ክርስቶስን አቋም በመደገፍ ግብጻዊ ዜጋ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን መሪ ሊሆን አይገባውም የሚሉ የኢትዮጵያ ሊቃውንት በባህረምድር (ኤርትራ)፣ በትግሬ፣ በላሲታ፣ በቤገምድርና በጎጃም በተለያዩ ጊዜ ተከራክረዋል። ተሟግተዋል። ነገር ግን የሸዋ ሊቃውንት፣ በተለይም የደብረሊባኖስ ገዳም ሊቃውንት የግብጽን አቡን የበላይነት በመቀበል ይከራከሩ ነበር። ይህ ጉዳይ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንን ሊቃውንት ለሁለት ለመክፈል የቻለው የደብረሊባኖስ ገዳም ቆርቋሪ አቡነ ትክለሃይማኖት፣ የዛግዌን ሥርወመንግሥት የተካውን የሰሎሞናውያንን ሥርወመንግሥት ለማጠናከር ከግብጾች ጋር የምስጢር ስምምነት በማድረጋቸው ነው የሚሉ ብዙ ናቸው። ያም ሆነ ይህ ቁምነገሩ ባዕድ የሆነው ግብጻዊ አቡን ለምን ከ1600 ዓመታት በላይ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን መሪና ተጠሪ ለመሆን እንደበቃ የጉዳዩ ባለቤት የሆኑት ኢትዮጵያውያን የታሪክ ተመራማሪዎች ሰፊ ጥናትና ምርምር አድርገው ሊገልጹልን ይገባል። ያለዚያ ይህን አስገራሚ የታሪክ ክስተት «ብሞኝ ሰፈር ሞፈር ይቆረጣል» ብሎ ከማለፍ በስተቀር ሌላ አማራጭ አይኖርም።

ላ/ ግብጽ በኢትዮጵያ ላይ የፈጸመችው ተከታታይ ሴራና ጥቃት

በ633 ዓ.ም ግብጽ ከሰለሞች በኋላ አቡነን ከግብጽ ለማስመጣት ለእስላሞቹ የግብጽ መሪዎች አገራችን ከፍተኛ ገንዘብ ትክፍል ነበር። የሚላከው አቡን እስክንድርያ በሚቀመጠው የግብጽ ኮፕት ፓትርያርክ ከተመረጠ በኋላ ወደ ኢትዮጵያ እንዲሄድ የሚፈቅደው ከፍተኛ ገንዘብ የሚቀበለው ግብጻዊው እስላማዊ መሪ ነበር። የተለያዩ የታሪክ ፀሐፊዎች እንደዘገቡት የግብጽ መሪ የተሾመውን አቡን አስጠርቶ የፖሊቲካ መመሪያ ይሰጠው ነበር። በተለይ በኢትዮጵያ ውስጥ ፀረ እስላም ተቃውሞ እንዳይነሳ አቡነ ያለውን ከፍተኛ ሥልጣንና ተደማጭነት በመጠቀም እንዲከላከል የግብጹ መሪ ጥብቅ መመሪያ ይሰጠው ነበር። በአጠቃላይ የግብጽ መሪዎች ግብጻዊውን አቡን በኢትዮጵያ ውስጥ የፖሊቲካቸው መሣሪያ ለማድረግ የቻሉትን ሁሉ አድርገዋል።

በኢትዮጵያ ላይ የተነጣጠረው ሌላው ስውር ደባ ደግሞ የግብጹ አቡን ግብጽንና ሱዳንን በበላይነት ይገዛ ለነበረው የእንግሊዝ መንግሥት በመሰለል ተፈላጊውን መረጃ ያቀብል እንደነበር ነው። ለምሳሌ አቡነ ሰላማ ካይሮ ውስጥ በነበረው የእንግሊዝ ሚሲዮን ትምህርት ቤት ስለተማሩ ወደ ኢትዮጵያ ሰርገው ከገቡ የፕሮቴስታንት ሚሲዮኖች ጋር የቅርብ ግንኙነት ነበራቸው። በመቅደላ ታሰረው ለመሞት የበቁበት ዋናው ምክንያት በዚህ ተግባር በመጠርጠራቸው ነበር። የግብጽ አቡኖች የአገራቸው መንግሥት መሳሪያ እንደነበሩ ተጨማሪ ምሳሌ ላቅርብ።

ግብጻዊው አቡነ ማቴዎስ

አዲስ ምኒልክንና ንግሥት ዘውዲቱን ያነገሱት አቡነ ማቴዎስ ለሥራ ጉዳይ ወደ ኢየሩሳሌም ተላኩ። ዴር ሱልጣን እየተባለ የሚጠራው ጥንታዊው የኢትዮጵያ ገዳም የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ንብረት መሆኑ እየታወቀ ግብጾች በጊዜው ባነሱት የይገባኛል ክርክር፣ የፍልስጤም ቅኝ ገዥ የነበሩት እንግሊዞች አቡነ ማቴዎስን አስተያየታቸውን እንዲሰጡ ጠየቋቸው። አቡነ ማቴዎስም፣ በጉዳዩ ምንም ሥልጣን ሳይኖራቸው ዴርሱልጣን ገዳም የግብጽ ቤተክርስቲያን ንብረት ነው በማለት በሀሰት መሰክሩ። ደግነቱ እንግሊዞች ጥንቁቅ ስለነበሩ ገዳሙን ከኢትዮጵያ ነጥቀው ለግብጾች

ሳይሰጡ ቀሩ። አቡነ ማቴዎስ ወደ ኢትዮጵያ ሲመለሱ ከጥቂት ተቆርቋሪ የኢትዮጵያ ባለስልጣኖች ማጉረምረም በስተቀር ተግሳጽም ሆነ ቅጣት አልደረሰባቸውም። ጉዳዩ ተድበስብሰና ተሸፍኖ ቀረ። ፋሽስት ኢጣሊያ ኢትዮጵያን በግፍ በወረረች ጊዜም አቡነ ማቴዎስ ሲሞቱ የተኳቸው ግብጻዊው አቡነ ቄርሎስ ወደ ሮም ተጠርተው የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ከግብጽ ኮፕት ቤተክርስቲያን ጋር የነበራት ግንኙነት መቋረጡ ሲነገራቸው፣ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሰው መንፈሳዊ ተግባራቸውን በመቀጠል ፈንታ፣ ከሮም በቀጥታ ወደ ግብጽ ተመለሱ። የተቆረቆሩት ኢትዮጵያ በፋሽስቶች እጅ በመውደቋ ሳይሆን የግብጽ ቤተክርስቲያን በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ላይ የነበራት የበላይነት በመቋረጡ ነበር። እነዚህና እነዚህን የመሳሰሉ አያሌ የግብጾች ሽርና ተንኮል ተዳምረው የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ራሷን ችላ እንድትተዳደርና የራሷንም መንፈሳዊ መሪዎች እንድትመርጥ አስደረገ። ከሐምሌ 27 ቀን 1941 ዓ.ም. ጀምሮ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ታሪክ ደረጃ በደረጃ ወደ አዲስ መዕራፍ ተሸጋገረ። ብዙ ውይይትና ክርክር ከተደረገ በኋላ የግብጽ ፓትርያርክ አምስት የኢትዮጵያ ጳጳሳትን ለመሾም ተገደዱ። እነርሱም የሚከተሉት ነበሩ።

1. አቡነ ሚካኤል፣ የጎንደር ሀገረሰብከት ሊቀጳጳስ
2. አቡነ ባስልዮስ፣ አጨጓና የሸዋ ሀገረሰብከት ሊቀጳጳስ
3. አቡነ ቴዎፍሎስ፣ የሐረርጌ ሀገረሰብከት ሊቀጳጳስ
4. አቡነ ያዕቆብ ፣ የወለጋ ሀገረሰብከት ሊቀጳጳስ
5. አቡነ ጢሞቴዎስ፣ የሲዳሞ ሀገረሰብከት ሊቀጳጳስ

የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ለዘለቄታው ራሷን ችላ እንድትተዳደር ከግብጽ እስላማዊ መንግሥትና ከግብጽ ኮፕት ቤተክርስቲያን ጋር የተደረገው ድርድር በሰበብ ባሰባቡ፤ ረጅም ጊዜ ወስዷል። በተለይ የግብጽ ኮፕት ፓትርያርክ የሞግዚትነቱ ጊዜ እንዲራዘም ብዙ ቢጥሩም በአቡነ ቴዎድሎስ የተመራው የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን የልዑካን ቡድን ጠንክሮ በመከራከሩና በአቋሙ በመጽናቱ የግብጽ መንግሥትና ቤተክርስቲያን የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንን ውሳኔ ለመቀበል ተገደዱ። በድርድሩ ወቅት ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ የግብጹን መሪ የኮሎኔል ጋማል አብደል ናሰርን ድጋፍና ስምምነት ስላገኙ ሰኔ 20 ቀን 1951 ዓ.ም. የግብጽ ፓትርያርክ አቡነ ቴዎድሎስ አራተኛው፤ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ከግብጽ የኮፕት ቤተክርስቲያን ጥገኝነት ነፃ ወጥታ ራሷን መቻሏን በይፋ አስታወቀ። ከዚያ ቀን ጀምሮ ከግብጽ ጋር ከ1600 ዓመት በላይ የነበረው የሞግዚት ግንኙነትም አብሮ አበቃ።

11. የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ከ1951 እስከ አሁን

አቡነ ባስልዮስ፤ ብፁእ ወቅዱስ ትብላው የመጀመሪያው ኢትዮጵያዊው ፓትርያርክ ሆነው ተሾሙ። የድርድሩ መሪናየሐረርጌ ሊቀጳጳስ የነበሩት አቡነ ቴዎድሎስም ከሥራቸው በተደራቢ የፓትርያርኩ ረዳት ሆነው ነፃዋ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን የምትጎለበትበትን ልዩ ልዩ የሥራ እቅድ በመንደፍ በፓትርያርኩ እያስወሰኑ ሰፊ የግንባታ እንቅስቃሴ ጀመሩ።

አቡነ ባስልዮስ ፓትርያርክ ከመሆናቸው በፊት እጩ ገብረጊዮርጊስ ይባሉ ነበር

የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን የልማትና የእድገት መሠረት ተጣለ። ከመጽሐፍ ቅዱስ ጀምሮ በርካታ መንፈሳዊ መጻህፍት በጠራ ሁኔታ ወደ አማርኛ እንዲተረጎሙና እንዲሁም በግዕዝ የተጻፉት መጻሕፍት በብዛት ወደ አማርኛ ተተርጉመው ብዙሃኑ ምዕመናን የመጻህፍቱን ይዘትና መልዕክት ይበልጥ እንዲረዱ ከፍተኛ ጥረት ተደረገ።

ከግዕዝ ወደ አማርኛ በቅድሚያ የተተረጎሙት የዳዊት መዝሙር፤ አዲስ ኪዳንና ብሉይ ኪዳን ነበሩ። በግዕዝ ቋንቋ ብቻ ይደረግ የነበረው ሥርዓተ ቅዳሴ፤ ምዕመናን በይበልጥ ተሳትፎ

ብፁዕ አቡነ ቲዎፍሎስ ነባር መንፈሳዊ መጻህፍት ከግዕዝ ወደ አማርኛ እንዲተረጎሙ ከቤተክርስቲያን ምሁራን ጋር (ዶክተር ሥርግው ሃ/ሥ) ሲነጋገሩ

እንዲያደርጉ፤ በአማርኛ ቋንቋ እንዲካሄድ ተደረገ። በዚህ ሂደት የአዲስ አበባው ምስካዩ ህዙናን መድኃኔዓለም (ስደተኛው መድኃኔዓለም) ቤተክርስቲያን በር ከፋች ነበር። ታላላቅ ዓመታዊና ወርሃዊ መንፈሳዊ በዓላት በሚከበሩበት ጊዜም የኢትዮጵያ ራዲዮ ጣቢያ ሥርዓተ ቅዳሴውንና የዕለቱን ትምህርት ለሕዝቡ ያስተላልፍ ነበር።

ግብጾች የበላይነታቸውና የለመዱት የገንዘብና የስጦታ ጥቅማቸው ስለቀረ በኢየሩሳሌም ስለሚገኘው የዴርሱልጣን ገዳም ባለቤትነት ጉዳይ መግትና ጭቅጭቅ ከፈቱ። በ1954 ዓ.ም. ኢየሩሳሌምን ሲያስተዳድር የነበረው የዮርዳኖስ መንግሥት የገዳሙ

ባለቤት ኢትዮጵያ መሆኗን ወሰነ። የግብጹ ኮፕት ቤተክርስቲያን ግን ይግባኝ አለ። በዚህ ምክንያት በአዲስ አበባ ፀረግብጽ ሰላማዊ ሰልፍ ተደረገ። የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንም ከውጭ ቤተክርስቲያናት ጋር የጀመረችውን ግንኙነት ይበልጥ አጠናክረች። በጥር ወር 1958 ዓ.ም. የምስራቅ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያናት ጉባኤ በአዲስ አበባ በአፍሪካ አዳረሽ ውስጥ ተደረገ። በጊዜው በአፍሪካ አንድነት ድረጅት እሠራ ስለነበር ተጋብዜ በጉባኤው ተሳትፌአለሁ። የጉባኤው ሂደትና ውጤት ለኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ከበሬታን አስገኝቷል።

በአፍሪካ አዳራሽ የተደረገው የምስራቅ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያናት ጉባኤ። ተዳማዊ ኃይለሥላሴ ጉባኤውን ሲከፍቱ፤ የጉባኤው ዋና ጸሐፊ አቶ አበበ ረታ ነበሩ።

ፓትርያርክ ባስልዮስ ጥቅምት 6 ቀን 1963 ዓ.ም. በ79 ዓመታቸው አረፉ። ወዲያው የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ቅዱስ ሲኖዶስ ሰባት አባላት ያሉበት አስመራጭ ኮሚቴ ሰየመ። እነርሱም የሚከተሉት ነበሩ።

1. አቡነ ቄርሎስ፣ የኢሉባቦር ሀገረስብከት ሊቀጳጳስ
2. አቡነ ሰላማ ፣ የገሙጎፋ ሀገረስብከት ሊቀጳጳስ
3. አቡነ መቃርዮስ፣ የባሌ ሀገረስብከት ሊቀጳጳስ
4. ደጃዝማች ክፍሌ ዳዲ፣ የዘውድ ምክር ቤት አባል
5. ንቡረዕድ ድሜጥሮስ ገብረማርያም፣ የጠቅላይ ቤተክህነት አስተዳዳሪ
6. ብላታ መርስኤህዘን ወልደቂርቆስ፣ የቅርሳቅርስ አስተዳደር ሹም
7. ደጃዝማች ወልደኪሮስ ገብረመስቀል፣ የሕግ መወሰኛ (ሴኔት) ም/ፕሬዚዳንት

የሲኖዶስ አባላት፣ የካህናት፣ የምዕመናን፣ የገዳማትና የታላላቅ ደብዳቤዎች ወኪሎች ባጠቃላይ 156 መራጮች በምርጫው ተሳተፉ። ለፓትርያርክነት እጩዎች ሶስት ነበሩ። እነርሱም ብጹዕ አቡነ ቴዎፍሎስ፣ ብጹዕ አቡነ ያዕቆብና ብጹዕ አቡነ ጢሞቴዎስ ነበሩ። ከተመዘገቡት 156 መራጮች መካከል በዕለቱ ተገኝተው የመረጡት 144 መራጮች ነበሩ። ብጹዕ አቡነ ቴዎፍሎስ 123 ድምጽ በማግኘት ተመረጡ። በ64 ዓመታቸው ግንቦት 2 ቀን 1964 ዓ.ም. ብጹዕ ወቅዱስ ትበለው አቡነ ቴዎፍሎስ ሁለተኛው

ኢትዮጵያዊ ፓትርያርክ ሆኑ። በኢትዮጵያ ምድር የፓትርያርክነቱን ሹመት ለማግኘት የመጀመሪያው ናቸው።

ብጹዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስ አስፈላጊው ዕውቀትና ሰፊ የሥራ ልምድ ስለነበራቸው፣ ከቀዳማዊ ኃይለሥላሴና ከመንግሥት ባለሥልጣኖችም ጋር መልካም ግንኙነት ስለነበራቸው፣ ለኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን እድገትና ልማት ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርገዋል። በእርሳቸው ዘመን ፓትርክና ትኩረት ከተሰጠባቸው ቁምነገሮች እነዚህ ጎልተው ይታያሉ።

1. የአጥቢያ ቤተክርስቲያናት የሰበካ ጉባኤ መቋቋም። ይህ ተግባር፣ የቤተክርስቲያን የድጋፍ ምንጭ እንደጥንቱ ንጉሡ ሳይሆን፣ ሕዝብ ክርስቲያኑ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው። በሕዝብ ድጋፍና ተሳትፎ የምትራመድ ቤተክርስቲያን መሠረቷ የጸናና የዘለቂታ ህልውናዋም ዋስትና እንዲኖረው ነው። ይህ እቅድ ከተሳካ ደግሞ ቤተክርስቲያን ከንጉሡ ወይም ከመንግሥት ተጽዕኖ ሥር አትገባም። መንፈሳዊና የሞራል ነፃነቷን እንደያዘች በሕዝብ ተከብራና ታቅፋ ትኖራለች ማለት ነው።

2. መንፈሳዊ ትምህርት ቤቶችንና የካህናት ማሰልጠኛ ተቋማትን ማቋቋም። በዚህ እቅድ መሠረት በአዲስ አበባና በተለያዩ ክፍለ ሀገራት መንፈሳዊ ትምህርት ቤቶች ተቋቋሙ። እንዲሁም የቅድስት ሥላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅና የጴጥሮስ ወጻውሎስ የካህናት ማሰልጠኛ ተቋቋሙ። በዝዋይ፣ በሐረር፣ በመቀሌ፣ በባህርዳር ወዘተ... ተመሳሳይ የማሠልጠኛ ተቋማት

ተቋቋሙ። እንዲሁም በርካታ ወጣቶች ለከፍተኛ መንፈሳዊ ትምህርት ወደ ግሪክ፣ ግብጽ፣ አውሮፓ ወዘተ... ተላኩ። ዓላማው ስብከተወንጌልንና ሃይማኖተ አበውን በሰለጠኑት ምሁራን አማካኝነት በማስፋፋት የውጭ ሚሲዮኖችን የቡርበራ ተልዕኮ ለመቋቋም ነበር።

3. ቤተክርስቲያን በልማት ተግባር በመሳተፍ ሕዝበ ክርስቲያኑንና በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ቤተክርስቲያናትን በሁለገብ ልማት እንዲሳተፉ ለማገዝ የልማት መምሪያ ተቋቋመ። በስተኋላ የልማትና የክርስቲያናዊ ተራድኦ መምሪያ ተብሎ በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠር የገንዘብና የቁሳቁስ እርዳታ ከውጭ እያገኘ በርካታ ገዳማትንና የገጠር ቤተክርስቲያናትን ከመርዳቱ ሌላ ርሃብና ወረርሽኝ በሽታ በተከሰተባቸው አካባቢዎች የማይናቅ አስቸኳይ እርዳታ እንዲደርስ ብዙ ጥሯል።

4. ከጠቅላይ ቤተክህነት ጀምሮ በየሃገረሰብክቱ ዘመናዊ የቤተክርስቲያን አስተዳደር መዋቅር በመዘርጋት የቤተክርስቲያን አስተዳደር ቀልጣፋ እንዲሆን መሠረት ተጣለ።

5. በኢየሩሳሌም የሚገኙትን ጥንታዊ የኢትዮጵያ ገዳማት በማጠናከር የመነኮሳቱን ሕይወት ለማሻሻል ጥረት ተደረገ።

6. በውጭ አገሮች የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንን ዕምነትና መንፈሳዊ ሥርዓት መሠረት ያደረገ የወንጌል ትምህርትን ማስፋፋት። ይህ ውጥን አድጎና ተስፋፍቶ በትሪኒዳድና ቱቤጎ፣ በጃማይካና በሌሎች የካሪቢያን ደሴቶች፣ በአሜሪካና በካናዳ፣ በአውሮፓና በመካከለኛው ምስራቅ፣ በአፍሪካና በአውስትራሊያ እጅግ ብዙ

የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያናት ተቋቁመዋል። ስለዚህ ጉዳይ በዝርዝር አቡነ ይሥሐቅ በ1981 ዓ.ም. አንድ መጽሐፍ በእንግሊዝኛ ጽፈዋል።

7. የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን የዓለም አብያተክርስቲያናት ጉባኤና እንዲሁም የአፍሪካ አብያተክርስቲያናት ጉባኤ መሥራች አባል በመሆኗ በነዚህና በአርቶዶክሳውያን የምስራቅ አብያተክርስቲያናት ጉባኤዎችና መርሐግብሮች ንቁ ተሳትፎ አድርጋለች። እነዚህ የክርስትና ሃይማኖት ድርጅቶች በተለያዩ ጊዜያት በአዲስ አበባ ጉባኤ አድርገው ጠቃሚ ውሳኔዎችን አጽድቀዋል።

8. ቀደም ብዬ እንደጠቀስሁት መንፈሳዊ መጻህፍትን በአማርኛና በግዕዝ እያሳተሙ በሺህ ለሚቆጠሩ ገዳማትና አብያተክርስቲያናት፣ እንዲሁም በብዙ ሚሊዮን ለሚቆጠሩት ምዕመናን አሰራጭተዋል። በዚህ ረገድ የአቶ ተስፋገብረሥላሴ የግል ማተሚያ ቤትም መንፈሳዊ መጻህፍትን አትሞ በሥፋት ለሕዝበ ክርስቲያኑ በማዳረስ የኃላ ሚና ተጫውቷል።

ከላይ አጠርና ጠቅለል አድርጌ የዘረዘርሁትን የሥራ ፍሬ የወጡትና በተግባርም ፍሬያማ ያደረጉት ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስ መሆናቸው ሊታወቅ ይገባል።

ወታደራዊው የደርግ መንግሥት የኮሚኒስትን ርዕዮተ ዓለም በማቀፍ ሃይማኖትን አዳክሞ ለማመንመን በፍጨፈጨርም በተለይ የኢትዮጵያ አርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን በሕዝብ በመታቀፉ እድገቷ መጠቀ። በቤተክርስቲያኗ ታሪክ ከማንኛውም ጊዜ ይበልጥ

እጅግ በጣም ብዙ ቤተክርስቲያናት በሕዝብ መዋጮ የተሰሩት በደርግ አገዛዝ ዘመን ነበር። ቢያንስ ከ700 እስከ 1000 የሚደርሱ አዳዲስ ቤተክርስቲያናት በከተማና በገጠር ተሠሩ። ከነዚህ መካከል በግዙፍነታቸው የታወቁት በአዲስ አበባ ከተማ (መርካቶ) ውስጥ የተሰሩት የአማኑኤል ከቴድራልና የደብረመዊዕ ቅዱስ ሚካኤል ቤተክርስቲያን ናቸው። ከነርሱ በኋላ ግንባታው የተጀመረው የቦሌ መድሃኔአለም ቤተክርስቲያን ግንባታ ተጠናቆ በኢትዮጵያ ውስጥ በትልቅነቱ ተወዳዳሪ የሌለው መንፈሳዊ ማዕከል ለመሆን በቅቷል። እንዲያውም የአይቮሪኮስት ፕሬዚዳንት፣ ኡፋዌት ሷፔ፣ በያሙሱኩሩ ከተማ ካሰሩት ታላቅ ቤተክርስቲያን ቀጥሎ በአፍሪካ በግዙፍነቱ የሚጠቀሰው የቦሌ መድሃኔአለም ቤተክርስቲያን ነው። በአጭሩ ከግብጽ ኮፕት ቤተክርስቲያን ሞግዚትነት ባትላቀቅ ኑሮ፣ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ያስመዘገበችው የአድገት እመርታ አይገኝም ነበር። «ያገሩን ሰርዶ ባገሩ በፊ» እንደተባለው ነው፤

በፊት እንደገለጽኩት የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ከግብጽ የኮፕት ቤተክርስቲያን ሞግዚትነትና በዚያው ሰብ ከግብጽ እስላማዊ መንግሥት ተጽዕኖ የተላቀቀችው በቀዳማዊ ኃይለሥላሴ (ቀ.ኃ.ሥ) ዘመነ መንግሥት ነው። ሆኖም በ1923 ዓ.ም. ታውጆ በ1948 ዓ.ም. በተሻሻለው የኢትዮጵያ ሕገመንግሥት የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ የሥልጣን ምንጭ ሕዝብ ሳይሆን መለኮታዊ ነው ተብሎ ስለሰፈረና ንጉሱንም «ሥዩመ እግዚአብሄር፣ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ» ብሎ ስለገለጸ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ የአገሪቱ

ብቻ ሳይሆን የቤተክርስቲያኗም የበላይ መሪና ተቆጣጣሪ ለመሆን በቁ። ከመጀመሪያው ፓትርያርክ ከብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ባስልዮስና ከሁለተኛው ፓትርያርክ ከብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስ ጋር የቆየና የተቀራረበ ግንኙነት ስለነበራቸው ንጉሡ አስቀድመው ሳያውቁትና ሳይስማሙበት የሚደረግ ውሳኔ አልነበረም። እንዲያውም የቀዳማዊ ኃይለሥላሴ አይንና ጆረ እንዲሆን ልዩ ካቢኔ ተብሎ በተቋቋመውና በእርሳቸው ቁጥጥር ስር በነበረው ተቋም ውስጥ አንዱ መምሪያ የቤተክርስቲያንን ጉዳይ የሚከታተልና በቃልና በጽሁፍ ለቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ሪፖርት የሚያቀርብ ነበር። ከ1923 ዓ.ም ጀምሮ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ሥልጣናቸውን ለመጠበቅና ለማጠናከር ይጠቀሙበት ከነበረው ዘዴ አነዱ የ«ከፋፍሎ መግዛት» ስልት ስለነበረ የቤተክርስቲያን መሪዎችንም በመከፋፈል እርሳቸው የሁሉም በላይ መሆናቸውን በተግባር አስመስክረዋል። በልዩ ካቢኔው ለቤተክርስቲያን ጉዳዮች መምሪያ የተመረጡት ደግሞ ለሃላፊነቱ ተመጣጣኝ ዕውቀት፣ ልምድና ብስለት ያልነበራቸው ገና በግሪክ አገር የ«ቲዎሎጅ» ተማሪ የነበሩት ወጣት ሀብተማርያም ወርቅነህ ነበሩ።*

* እባ ሀብተማርያምን ያስሾሙዋቸው በጊዜው የፀጥታ ጥበቃ ሹም ከሱኔል ወርቅነህ ገበየሁና የንጉሡ ረዳት ብላታ አድማሱ ረታ እንደነበሩ ባደረግሁት ጥናት አረጋግጧልሁ። በዚያን ጊዜ ከንግድ ሥራ ትምህርት ቤት ከመጀመሪያ ምሩቃን እንዱ የነበረው አቶ ገላጋይ ዘውዴ የኩሱኔል ወርቅነህ ገበየሁ ልዩ ጸሐፊ ስለነበረ ጉዳዩንም በዝርዝር ያውቀዋል። ለኩሱኔል ወርቅነህም ከፍተኛ ከበሬታ አለው። አቶ ገላጋይ ዘውዴና እኔ በኩሱኔል ስቲት፣ ዴገሽር ከተማ፣ ለ 8 ዓመታት አብረን ቆይተናል።

የሆነው ሆኖ ወጣቱ አባ ሀብቱ የሚመሩት የልዩ ካቢኔ መምሪያ የቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ፍላጎትና መመሪያ ይፈጽምና ያስፈጽም ነበር። በጊዜው በጣም የሚከበሩትና አረጋዊ የነበሩት ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ባስልዮስ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን ለማነጋገር ሲፈልጉ በቅድሚያ በአባ ሀብተማርያም ወርቅነህ በኩል ቀጠሮ እንዲጠይቁ ተደረገ። ይህ አስገራሚ ክስተት በፓትርያርኩና በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ መካከል መቃቃርን ፈጥሮ ነበር። ዝርዝሩ ብዙ ስለሆነ አልፈዋለሁ። በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴና በፓትርያርኩ ቴዎፍሎስም መካከል በዚህ ጉዳይ አለመግባባት ተፈጥሮ ነበር። ሆኖም ሁለተኛው ፓትርያርኩ ትዕግሥተኛና ዘዴኛም ስለነበሩ፣ አባ ሀብቱንም ከተማሪነታቸው ጀምሮ ስለሚያውቋቸው በነገሩ ብዙም አልተጨነቁበትም ነበር። ባጠቃላይ በጠቀስሁትና በሌሎችም ተዛማጅ ምክንያቶች ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንንና መሪዎቿንም በጥብቅ ቁጥጥር ስር አስገብተዋቸው ነበር።

በወታደራዊው ደርግ ዘመን መንግሥትም ቤተክርስቲያን ያጋጠማት ተጽዕኖና ፈተና ከቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዘመን መንግሥት የከፋ እንጂ የተሻለ አልነበረም። በተለይ በደርግ ውስጥና በአካባቢው በተከላከሉት አፍቃሪ ኮሚኒስት ካድሬዎች ግፊት የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን መሬት ሀብትና ንብረት ተነጠቀች። መንፈሳዊና ማህበራዊ ሥርአቷን በመፈታተን «መንግሥቱ ኮሚኒስቱ» የተባለለት የደርግ «አብዮታዊ መሪ»፣ ወታደራዊ መኮንኖችና የመንግሥትና የፓርቲ መሪዎች የጾም

ሥርዓትን እንዳያከብሩ ሆን ብሎ፣ በረቡዕ፣ በአርብ፣ በአቢይ ጾምና በጾመ ፍልሰታ ሰንጋ እያሳረደ ግብር ያበላ ነበር። ላለመግደፍ የቆረጡት ጥቂት መኮንኖች «አድሃርያን» እየተባሉ የ«አብዮተኞች» መሳለቂያ ሆነው ነበር። በስተጓላ የደርግ መሪዎች ቢጤዎቻቸውን አሰባስበው (የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ - ኢ.ሠ.ፓ) የተባለውን «የአብዮተኞች ፓርቲ» ካቋቋሙ በጎላ ማንኛውም የፓርቲና የመንግሥት ሃላፊ ወደ ቤተክርስቲያን እንዳይሄድ፣ ልጁን ክርስትና እንዳያስነሳ፣ የሰዓክ ጉባኤ አባል እንዳይሆን ተከሰከለ። በሚስቶቻቸውም ላይ ተመሳሳይ ቁጥጥር ለማድረግ ተሞክሮ ባመዛኙ ሳይሳካላቸው ቀረ። ቢሆንም በባልና በሚስት መካከል ጭቅጭቅና ግጭት እንዲሁም በጥቂቱ እስከመፋታት ተደርሶ ነበር። የደርግ «አብዮተኞች» እና የፓርቲ መሪዎች ክርስትና ሃይማኖትን ብቻ ሳይሆን እስልምና ሃይማኖትንም ደረጃ በደረጃ አዳክሞ ለማከላሸት እቅድ አወጡ። «የሃይማኖት ዕምነት ለአብዮቱ ጠንቅ ነው» በሚል ርዕስ ረጅም መመሪያ አዘጋጅተው በመጀመሪያው ገጽ ላይ «ብርቱ ምስጢር» የሚል ማህተም አትመውበት በየቦታው ለተመደቡ ካድሬዎቻቸው አሠራጩ። በብዙ ጥረት በእጄ የገባው ቅጂ (ፎቶ ኮፒ) በማስታወቂያና መርሐብሔር ሚኒስቴር ውስጥ ለተመደቡ የፕሮፓጋንዳ ሠራተኞች በምስጢር የታደለ ነበር። ከገጽ 203 እስከ 207 የሠፈረውን ይህን ፀረሃይማኖት መመሪያ ጠቅለል ባለመልክ ላቅርብ።

የመጀመሪያው ክፍል፡ የሚያተኩረው ስለቤተክርስቲያን ሲሆን፤ በከተማና በገጠር የሚገኙ ቤተክርስቲያናት በተቀናጀ የቅጥፈትና የተንኮል ዘዴ የሚቆሙበትን ዝርዝር መመሪያ ያቀርባል። የኢትዮጵያ ገዳማት በተለይም «... አክሱም፤ ደብረዳሞ፤ ላሊበላ፤ ደብረሊባኖስ፤ ዝቋላና ሌሎችም በአዲስ አበባ ውስጥ የሚገኙትን የቤተክርስቲያን ህንፃዎች ሁሉ ለጭቁኑ ሕዝብ የታሪክ መዘክር እንዲሆኑ የኪነጥበባት አዳራሽ ማድረግ» ይላል። (ሰረዙ የኔ ነው) የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንን ቀስ በቀስ አዳክሞ ለማጥፋት ባለ 12 ነጥብ መመሪያ በጽሑፉ ውስጥ ተዘርዝሯል። በጽሑፉ መደምደሚያ ውስጥ ደግሞ ለረጅም ዘመናት ብዙ ገንዘብና ጉልበት ፈሰሳቸው የተገነቡትን በኢየሩሳሌም የሚገኙ ገዳሞቻችን የሚፈርሱበትን ዘዴ ይጠቅሳል።

የመመሪያው ክፍል ሁለት የእስላም መስጊዶችን ይመለከታል። መመሪያው የተደመደመው በዚህ አንቀጽ ነው። «የሃይማኖት ዕምነት ከኢትዮጵያ እንዲጠፋ በሚካሄደው ዘመቻ፤ በተለይ አሁን አብዮቱ በኢምፔሪያሊዝም ሻጥር በውጥረት በተያዘበት ወቅት፤ እስላሞችን ለመጫን ልዩ ዘዴና ዕረድፍ ስልሚያስፈልገው ይኸኛው ቅስቀሳ በሚቀጥለው ዙር ቢካሄድ ትክክለኛ ስልቱን ይከተላል። ሆኖም በክርስቲያኖችና በእስላሞች መካከል ያለውን ታሪካዊና መሠረታዊ ቅራኔ ግብ መምቻ መሣሪያ በማድረግና ሁለቱን የአድሃሪ መደቦች እርስ በርሳቸው ማጣላት ይጠቅመናል» (ሰረዙ የኔ ነው) የደርግ «አብዮተኛ መሪዎች» በተስፈንጣሪ ካድሬዎቻቸው ጉትጎታ በቅድሚያ ሁለተኛውን

ፓትርያርክ፤ በፀዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስን አሰሯቸው። ከዚያም ዙሪያውን በታንክና በልዩ ጦር በተከበበው የላይ ግቢ እስር ቤት በመውሰድ ለከባድና ኢሰብአዊ እስር ዳረጓቸው። ለተወሰኑ ላምንታት እግር እጃቸው በብረት ሰንሰለት ቀን ከሌሊት ታስሮ ነበር። የሚያስገርመው ሃይማኖትን ለማጥፋት ቆርጦ ለተነሳው ኮሚኒስት ደርግ በርካታ አድርጋይ የቤተክርስቲያን አገልጋዮች የፓትርያርክ ቴዎፍሎስን መያዝና መታሰር በግልጽ መደገፋቸው ነው። ለምሳሌ ያህል የቀሲስ ዳኛቸው ካሳሁንን የድጋፍ ደብዳቤተመልከቱት። ምንጭ ሞገድ መጋቢት 7 ቀን 1987 ዓ.ም